

Válságok és választások

Szociálpszichológus megállapításai

Pszichológusok mondják tudományokról: válságban van. A krízist ugyanabból az el- lentmondásból, kettősségből eredeztetik, amelyből a pszichológia tudományának korábbi, ismert válságjelenségeit. A kettősség lényegét — egyszerűsítve — a következőkben lehet megfogalmazni: létezett a hagyományosan természettudományos megközelítéssel pszichológia, mint az objektív műszerekkel vizsgálható inger és a mérhető reakció összefüggéseit feltáró tudomány; és — ettől elválasztva — létezett a beszédet, a gondolkodást, az ember élményeinek hatását másfajta törvények szerint leíró lélektan. Az egyes megteremtéséért, a szintézisért dolgozott a maga korában Vigotszkij, akinek eredményeire — a szakemberek szerint — a lélektan újabb válságának megoldásában is érdemes figyelni. Vigotszkij életművének aktualitását érdekes előadásban bizonyította a minap dr. Garai László szociálpszichológus, az MTA Pszichológiai Intézetének tudományos osztályvezetője. (A JATE KISZ-klubjában megtartott előadás része volt annak a sorozatnak, amelyben különböző tudományágak jeles képviselői rendszeresen beszámolnak kutatási területeiről.)

Dr. Garai László beszélt előadásában a szociálpszichológia mai különböző irányzatairól is. Az egyik felfogás szerint az emberi tudatban mindig egymáshoz illeszkedő tudattartalmak kapcsolódnak össze. Gondolkozásunk sajátossága, hogy a nem illeszkedő tudattartalmak révén előállt feszültséget mielőbb szeretnénk megszüntetni. Ennek érdekében addig variáljuk, manipuláljuk valamelyik el- lentmondó tudattartalmat, amíg az nem lesz illeszkedő, amíg újra helyre nem áll az egyensúly. A szenvedélyes dohányszomszéd például megfontolja a cigarettázás ártalmairól szóló érveket, de a feszültséget, amelyet a két nem illeszkedő tudattartalom (dohányzom, a betegséget okozom) teremt, szeretné megszüntetni. Újabb és újabb érveket gyárt, hogy ne kelljen figyelmebe vennie a nem illeszkedőket (például azt, hogy a dohányzás rákot okoz), mígnem „meggyőzi magát”, helyreáll a tudati egyensúly.

Különféle természetű döntéseink önmagunk előtti igazolása szerepet játszik abban a szociálpszichológiai folyamatban is, melynek során környezetünket (személyeket, tárgyakat, eseményeket vagy ezek bizonyos jellemzőit) kategóriákba rendezzük, illetve magunkat is besoroljuk e kategóriarendszerbe. A szociális kategorizáció jellemzőiről érdekes vizsgálati anyagot publikált dr. Garai László a Magyar Pszichológiai Szemlében. És ugyancsak a kategorizációval kapcsolatos kutatások része a három éven aluli gyerekek személyiségfejlődésének vizsgálata, amelyet néhány éve kezdtek az intézetben.

— Az az igazság, hogy elő-

ször a gyerekeknek a tárgyakal való kapcsolatát, a tárgymanipulációt vizsgáltuk. Csak később jutottunk el ahhoz a feltevéshez, hogy a három éven aluliak ugyanúgy rendszerint teremtenek maguknak, ugyanúgy kategóriákba rendezik környezetüket, mint a felnőttek. Egyszerű megfigyelések vezettek a feltevéshez. Például az a tény, hogy a gyermek számára a térben és időben a többitől elhatárolt, véletlenszerű események, történések törvényszerűvé emelkednek. Gondoljunk csak arra, hogy a kicsik bizonyos játékokat kizárólag bizonyos személyekkel hajlandók játszani. Ha például a ritkán látott nagynénit egyszer megtanítja a gyereket — mondjuk — bukfecezni, ő azután, valahányszor újra látja a nagynénit, bukfecezni akar. Illetve kizárólag a nagynéni jelenlétében hajlandó erre. Ha rendszeresen csukott ajtó mögött, egyedül alszik el, de egyszerű körülmények miatt az édesanyja — kérésére — félig nyitva hagyja az ajtót — azután minden elalvás előtt így követeli.

A gyerekek személyiségfejlődését vizsgálva azt is megfigyeltük, milyen hamar elsajátítják azokat a viszonyokat, tenni- és tudni-alkalmakat, amelyeknek csekély részesei, vagy amelyeket egyedül, segítség, külső beavatkozás nélkül fedeznek fel önmaguk számára. Megfigyeltük, hogy a beszéd-tanulást nagyon meggyorsítja, ha a felnőttek megkímélik a gyereket jószándékú segítségkéréstől, és hagyják őket önállóan tanulni. A bölcsődés, akinek nagymamája minden reggel elmondja: „most a nagymami lehiszi a Katika cipőjét; köszön a Katika a nagymamának” stb., stb. — jóval később képes önmaga és környezetére különválasztásra, mint akivel „normálisan” beszélnek. Vagyis azt mondják neki: „lehúszom a cipődet; köszönj a nagymamának; fel-

teszem a kalapomat, te is tedd fel a sapkádat” stb.

— *Ugy tudom, szintén a kategorizációs vizsgálatokkal összefüggésben az öngyilkosság kérdésével is foglalkoznak az intézetben.*

Munkatársaim abból az előfeltevésekből indultak, hogy súlyos kategorizációs válság vezet az öngyilkosságra. A vizsgálatok egyrészt kimutatták, hogy a sérülékenység gyakran a gyerekkorig vezethető vissza. Az öngyilkosok között meglepően sokan vannak az úgynevezett középső gyerekek, tehát akiknek egy fiatalabb és egy idősebb testvérük van. Egyszerű élettény, hogy az első, az idősebb gyerekek is, a legkisebbnek, a legfiatalabbnak is jól körülírható, határozott helye van a családban. A „nagy” és a „kicsi” között a középső, a se ide, se oda nem tartozó, a határozatlan helyzetű mindig a legsérülékenyebb. Kimutatható továbbá az úgynevezett életkori válságok és az öngyilkosság közötti összefüggés. Olyan élethelyzetekben, amikor az egyén új szociális helyzet elfoglalására érett, de különféle okok miatt még a régi helyzetébe kényszerül — kategorizációs válságba kerül. A válság ugyancsak előáll, amikor az ember új helyzetbe kényszerül, pedig még nem érett rá.

Az öngyilkosság szempontjából összefüggést fedeztünk fel az egyéni és a társadalmi-történelmi válságok között is. Társadalmi krízis idején nagyon kevesen vetnek véget életüknek olyan emberek, akik éppen valamiféle egyéni, személyes válsággal küzdenek. Ha viszont a külső-belső krízis metszi egymást, vagyis valaki éppen akkor kényszerül egyéni élethelyzetén gyökeresen változtatni, amikor a környezete konszolidált, kiegyensúlyozott, nyugodt — ilyenkor az ember jóval sérülékenyebb.

Sulyok Erzsébet

A magyar könyvművészet kimagasló sikerei

Ismét nagy elismerést szerzett a magyar könyvművészet. Lépésben a május 5-én megnyílt nemzetközi könyvművészeti kiállításon kiosztották a szépkönyverseny díjait. A versenyző 51 ország közül Magyarország 5 aranyérmét, 4 ezüstérmét, 13 bronzérmét, 7 oklevelet és egy különdíjat nyert. Ezenkívül Haumann György professzor, a Szépművészeti Főiskola tanára elnyerte a Gutenberg-díjat. A nemzetek versenyében, az összesített eredmények szerint Magyarország könyvei a harmadik helyre kerültek, a Szovjetunió és az NDK-beli művek mögött. Ilyen népes mezőnyben hasonló eredményt még nem ért el a magyar könyvművészet.

Térzene

Egyenruhában, s hangszereikkel „felfegyverkezve” indultak el a Kárász utcán tegnap, csütörtökön délután a lengyel vendégek, s mire a Szechenyi térre értek, már jó barátai lettek a város lakóinak. A Szegedre is ellátogató Rybnicki szénbányászati Jastrzebie bányájának ifjúsági zenekara nagyszerű térzenével szórakoztatta a délutáni sétálókat

Több fiatal a filmszínházakban

Beszélgetés Horváth Lászlónéval, a megyei moziüzemi vállalat igazgatójával

A dolgokat ösztönösen leegyszerűsítő ember hajlamos hinni, hogy a film jelensége csupán a művészi tevékenység (legfeljebb a szükségesség utómunkálatainak) terjed, mire a tekeresek dobozba kerülnek. Pedig a folyamat másik nagy egysége, az úgynevezett filmtérítés, -forgalmazás, még hátra van. Ebből veszik ki részüket a megyei moziüzemi vállalatok, közte a Csongrád megyei, mely az elmúlt évi értékelés szerint az ország legjobbaihoz zárkózott föl, elnyerve a Kulturális Minisztérium dicséret oklevelét. Tavaly a megyében 88 filmszínház működött, állami kezelésben. Horváth Lászlónéval, a Csongrád megyei Moziüzemi Vállalat igazgatójával azokról az erőfeszítésekről beszélgettünk, melyeknek eredményeit tükrözi a minisztériumi elismerés is.

— Említette a fiatalokat, üzemi és mezőgazdasági dolgozókat. Milyen konkrét kezdeményezésekről tudna beszámolni?

— Kiemelt feladatunk a lehetőségeken belül minél jobban ellátni a fiatalokat, ipari és mezőgazdasági munkásokat, hogy be- folyásolni tudjuk izzásukat, filmkulturájukat, fölkelteni érdeklődésüket az értékes alkotások iránt, egyáltalán a folyamatos művelődés igényére. Néhány adatot emlí- tünk. 1976-ban az országban 73 millió nézőt regisztráltak a filmszínházak. Csongrád megyében 1975-ben 90 mozi 26 ezer előadását 2 millió 880 ezren tekintették meg, s tavaly, minimálisan növelve

az előadások számát, már több mint 3 millió nézőnk volt. Mennyiségi tekintetben ez a javulás nálunk leg- szembetűnőbb az országban. Tavaly közel 500 ezren néztek meg magyar filmeket, a negyedik öt éves terv átlaga 450 ezer volt. Az eszmélet- művészi szempontból értékes filmek nézőátátlaga 1970-75 között 411 ezer, tavaly majd 600 ezer volt, s ha hozzá- vesszük, hogy a szovjet fil- meket is jóval többen látták tavaly, mint az elmúlt fél évtizedben, pusztán az ada- tokból kitetszik, tervünket túltelejtettük. Forgalmazás- tól kezdve a Csongrád megye- i szociális brigádok több jó ötlet- tel gazdagították a forgal- mazás hagyományos módszer- tét, igyekeztek megfelelni a réteggigényeknek is.

— Milyen apparátussal dolgoznak?

— Tizenhárom szocialista brigádunkban 157-en tevé- kenykednek. Munkájuk alap- ján többen ezüst-, bronzko- szorús jelvényt, illetve brigádszólót szereztek. És ho- gyan? A tavalyi szocialista munkaverseny értékelésekor megénk városal között első helyet nyert Szeged, máso- dikat a csongrádi filmszín- ház.

N. I.

Arokkpartok, töltések műtermésének hasznosítása

A kistermelők szarvasmar- ha és juhállományá szalma- takarmány-szükségletének egyik forrása — a nagyüzem- mek takarmányjuttatása mellett — az ümteni arokkpartok, a vasúti és árvízvé- delmi töltések műtermésének maradékterületének hasznosítása. A fennálló rendelkezések értelmében a területek kez- zelési május 1-ig minden me- gyében kötelesek voltak be- jelenteni azokat a gyepter- ületeket, amelyek termésének betakarításáról nem tudnak gondoskodni. Ezen műterü- leteket a községi (városi) ta- nácsok ingyenes betakarítá- sra osztják szét azok között a kistermelők között, akik igényüket május 15-ig beje- lentik.

Az elosztásnál a kisterme- lők szarvasmarha- s főként tehénállományát veszik alap- pul. Hasonlóképpen járnak el az állami gazdaságok és termelőszövetkezetek üzemi szükségletét meghaladó ré- terület műtermésével is —

ha a betakarításról június 15-ig nem gondoskodnak. A rendelkezések — figyelem- mel a fontos népgazdasági érdekre — kiterjednek arra az esetre is, ha a kiosztás vagy a betakarítás valamely községi terület bármely rész- től elmarad. Ilyen esetben a községi (városi) tanácsnál való előzetes érdeklődés után ezeknek a műterületeknek a termését a tanácsok által megállapított határidő után bárki szabadon lekaszáltat- ja és a szénát hazaviheti.

Akadémiai pályázatok

A Magyar Tudományos Akadémia Szegedi Akadé- miai Bizottsága 1978. szept- ember 30-ai hatállyal négy témakörben hirdet tudomá- nyos pályázatot. 1. Csong- rád, Békés, Bács-Kiskun és Szolnok megye valamelyiké- nek 1974-76. évi közlekedé- si, baleseti felmérése az egészségkárosodás szempon- tjából. 2. A szegedi dél-nyu- gati városrész rendezésének botanikai és klimatológiai alapjai, tekintettel a parko- sításra. 3. Talajtlan, agroké- mia és a földtani tudomány- ágak kölcsönhatása az agro- géológiában. 4. Kationok

kristálytani helyének meg- határozása Röntgen-Fourier analízissel, különös tekintet- tel az Ag⁺-ionokkal helyet- tesített faujazitokra. Terjedelmi korlát nincs, a pályázaton bárki részt ve- het. Valamennyi kategóriá- ban külön adják ki a pálya- díjakat (az első díj 5 ezer forint, a második 3 ezer fo- rint), a SZAB által felkért bíráló bizottság értékelése nyomán. Eredményhirdetés 1978. decemberében. Bármily- en közelebbi felvilágosítást a Szegedi Akadémiai Bizott- ságon (6720 Szeged, Somogyi u. 7.) adnak.

Fogynak a tanyák

Az ország legnagyobb ta- nyák megyéjében, Bács-Kis- kunban is fogynak — gyor- sabban a vátrnál — a ta- nyaszüggő táblákon dolgozta- nyak, 1970 óta hatszáznál több tanyát bontottak le. Tu- lajdonosaik a közeli falvak- ban, városokban települtek le. Otthonalapításukat támo- gatták a mezőgazdasági üzե-

Öntöznek

Az esős napok után a hét elején szárazra fordult az időjárás, országszerte indítják a mezőgazdasági öntözbe- rendezéseket. Vízet kapnak a gyepke, a kertészetek mester- séges csapadékkal segítik a palánták fejlődését. A hazai mezőgazdaságban 430 000 hektáron lehetséges az öntözés, ekkora területet rendeztek be a mesterséges vízutánpótlás fo- gadására.